

Mune Maksu Pelози, znanstveni skup povodom stogodišnjice rođenja svećenika i povjesničara dr. sc. Maksa Peloze (1915. - 1989.), Vele Mune, 24. listopada 2015.

Eterović, Igor

Source / Izvornik: **Histria : godišnjak Istarskog povijesnog društva = rivista della Società Storica Istriana = časopis Istrskega zgodovinskega društva = the Istrian Historical Society review, 2016, 356 - 363**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:184:529909>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Medicine - FMRI Repository](#)

Mune Maksu Pelozu, znanstveni skup povodom stogodišnjice rođenja svećenika i povjesničara dr. sc. Maksa Peloze (1915. – 1989.), Vele Mune, 24. listopada 2015.

Val znanstvenih događanja zapljusnuo je Liburniju napose kada je riječ o znanstvenim skupovima, sve redom posvećenih vrhunskoj znanstvenoj valorizaciji lokalne baštine. Dok je u travnju 2015. jedan takav održan u Lovranu s etnologijom Lovranščine u fokusu, a u listopadu pak jedan u Mošćeničkoj Dragi posvećen Viktoru Caru Eminu, val se lagano prelio i u zaleđe – predio tradicionalno poznat kao Opatijski kras.

Znanstveni skup povodom stogodišnjice rođenja svećenika i povjesničara dr. sc. Maksa Peloze (1915.–1989.) *Mune Maksu Pelozu* bio je pohvalna znanstvena inicijativa da se u jednom obuhvatnijem smislu valorizira područje munske župe, prostor kojemu su žila kucavica tri stara i baštinom bogata sela: Žejane, Vele Mune i Male Mune. Obljetnica rođenja čovjeka koji je svojim životom djelomično obilježio i taj kraj posve je prikladna prigoda, a prikladno je bilo i mjesto održavanja skupa: bivša područna škola.

Udruga „Žejane“, uz pomoć Udruge „Mladi Mune“ te Katedre Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga, uspješno se uhvatila u koštac s organizacijom znanstvenoga skupa po svim pravilima akademske struke. Predvođen Robertom Doričićem kao predsjednikom i Helenom Doričić kao tajnicom, Organizacijski je odbor (koji su još činili Valentino Doričić, Ivana Eterović, Martina Juračić, Ana Montan, Elena Rudan i Željko Ujčić) privukao u Vele Mune značajan broj etabliranih znanstvenika, ali i izuzetno vrijednu grupu studenata. Dok je prva skupina jamčila skupu izniman znanstveni karakter, druga je jamčila izuzetnu istraživačku energiju i mladenački elan, koji je bio pravo istraživačko osvježenje. Takva je struktura sudionika prirodno odredila raspored tema pa su u razdoblju prije ručka kroz dvije sekcije predstavljene opće teme, a u dvjema sekcijama nakon ručka isključivo one etnološke, koje su potpisivali studenti završnih godina studija Etnologije i kulturne antropologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Pozdravnim su riječima, uz predsjednika Organizacijskoga odbora, skup pozdravili i brojni uvaženi gosti: pročelnik odjela za kulturu Primorsko-goranske županije Valerije Jurišić, voditelj Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci akademik Petar Strčić, predsjednik

Općinskoga vijeća Općine Matulji Slobodan Juračić i munski župnik vlč. Marinko Kajić.

Rad prve sekcije (moderator: Robert Doričić) otvorio je Marko Medved, docent na Katedri za crkvenu povijest Teologije u Rijeci, prigodnom temom „Makso Pelozza – crkveni povjesničar i arhivist“. U svom je referatu apostrofirao činjenicu da je svećenik Makso Pelozza bio vrstan crkveni povjesničar, arhivist i paleograf, donio pregršt podataka o Pelozzinu obrazovanju i formaciji te ponudio pregled njegovih glavnih znanstvenih interesa, osobito ističući prisutnost tema iz crkvene povijesti. Pelozzin opus, istaknuo je izlagač, ubraja ga među značajne hrvatske historiografe, a na području riječke crkvene pokrajine zasigurno spada u najvažnija imena crkvenih povjesničara i arhivista 20. stoljeća. Ovo je izlaganje bilo iznimno vrijedno s obzirom na nedovoljnu istraženost lika i djela Maksa Peloze.

Redoviti profesor u trajnom zvanju na Odsjeku za povijest pulskoga Filozofskoga fakulteta Slaven Bertoša nastupio je izlaganjem „Mune u novom vijeku (s posebnim osvrtom na iseljavanja prema Puli)“, dajući najprije povijesni pregled administrativne pripadnosti Muna (najprije Rašporškoj gospoštiji, a potom habsburškim posjedima). Istaknuo je niz vrijednih spomena Muna u važnim povijesnim vrelima, kao što je mjesni urbar Velih i Malih Muna te Žejana iz 1574. i brojna mletačka izvješća. Autor je govorio i o glasovitosti Munske šume, u kojoj su razbojnici dočekivali putnike i prolaznike koji su išli na sajam u Žejane te ih pljačkali. Napoljetku je dano i izvješće o 10 slučajeva Munaca koji su se preselili u Pulu, a prema zabilježbama u tamošnjim matičnim knjigama, s kratkim osvrtom na neke posebnosti vezane za te zapise.

Sljedeći je izlagač skupu dao međunarodni karakter. Giovanni Lucca, arhivist tršćanske dijeceze, izložio je referat „Rapporti fra la stazione curata di Mune e l'Ordinariato di Trieste e Capodistria (1789-1914)“ („Izvješća između munske kapelanije i tršćansko-koparskoga ordinarijata 1789. – 1914.“), u kojemu donosi iznimno vrijedne, prvi put znanstvenoj javnosti predstavljene podatke koje se tiču širega mnskog područja crpljene iz pastoralnih vizitacija župa i dekanata na tom području te drugih povijesnih crkvenopravnih dokumenata.

Istraživanjem arhivske građe bavila se i Ivana Eterović, poslijedoktorandica na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koja je predstavila temu „Područje munske župe u rukopisnoj

ostavštini hrvatskoga preporoditelja Vjekoslava Spinčića“, ekscerpirajući i analizirajući iz opsežne rukopisne ostavštine svećenika i publicista Vjekoslava Spinčića (1848. – 1933.), koja se čuva u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, dokumente koji kriju obilje podataka za područje munske župe. Autorica se osvrnula na Spinčićeve bilješke vezane za identitet, jezik te običaje i način života stanovnika munske župe koje su nastale njegovom bogatom korespondencijom sa suradnicima na terenu ili vlastitim istraživanjem.

Nakon kratke stanke za kavu, rad druge sekcije (moderator: Marko Medved) otvorila je Daina Glavočić iz Društva povjesničara umjetnosti Rijeke, Istre i Hrvatskog primorja radom „Vele Mune – groblje“. Polazeći od činjenice da je smrt stoljećima dio kolektivnoga rituala, važna determinanta u području sakralnosti pa i pogrebnih običaja te da su običaji vezani za nju vrlo raznoliki jer ih oblikuju i provode različite društvene zajednice, autorica se usredotočila na jedno zadnje počivalište čije oblikovanje mnogo može reći i govori o spomenutim običajima. Riječ je, naravno, o groblju između Velih/Malih Muna i Žejana, mjestu zadnjega počinka pripadnika svih triju sela.

Groblje je tek jedna od brojnih poveznica triju sela toga prostora, stoga bi čudilo da na skupu nije bilo govora i o Žejanama. Da se to ne dogodi, pobrinuli su se doktorand Robert Doričić s Katedre za društvene i humanističke znanosti u medicini Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci te vjeroučiteljica u Osnovnoj školi „Sveti Matej“ u Viškovu Helena Doričić predstavljajući temu „*Anostra besereka* – crkva svetoga Andrije Apostola u Žejanama“. Autori su temeljito predstavili filijalnu crkvu svetoga Andrije Apostola u Žejanama, najmlađi sakralni objekt u munskoj župi, te njezin težak put od prvih povijesnih spomena preko razaranja sredinom 20. stoljeća sve do obnove i blagoslova nove crkve krajem toga stoljeća. Uz rekonstrukciju prošlosti žejanske crkve autori su ujedno predstavili i inventar današnjega sakralnog objekta.

Djelatnica Konzervatorskoga odjela u Rijeci Mateja Jerman izložila je referat „Liturgijsko posuđe u Velim Munama i Žejanama“. Ističući kako je geografski položaj Velih Muna i Žejana u pograničnom pojasu između Mletačke Republike i Habsburške Monarhije omogućio da se za riznice sakralnih objekata toga područja istovremeno nabavljaju umjetnička djela nastala u različitim zlatarskim centrima, autorica se posvetila analizi bogatoga inventara liturgijskoga posuđa s toga područja. Tako su povijesnoumjet-

ničkom analizom zahvaćeni vrijedni liturgijski predmeti nastali tijekom 18. stoljeća u zlatarskim radionicama Venecije i Augsburga, a koji su se usprkos mnogobrojnim povijesnim neprilikama uspjeli sačuvati do danas.

Igor Eterović, poslijedoktorand na Katedri za društvene i humanističke znanosti u medicini Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, govorio je „O mikrotoponimiji Malih Muna“. Na primjeru mikrotoponimije na području naselja Male Mune, sastavnoga dijela Katastarske općine Mune, autor je naglasio da sva slična istraživanja moraju polaziti od uskoga fokusa na mikrolokalitete (do razine katastarskih čestica), testirao je mogućnosti korištenja javno dostupnih računalnih baza podataka i upozorio na ograničenja takva pristupa, kao i nužnosti nadopune drugim izvorima. Zaključno je naznačio neke daljnje moguće smjernice za toponomastička istraživanja ovoga prostora.

Voditeljica Memorijalnoga centra Lipa pamti, kustosica Vana Gović izložila je rad „Memorijalni centar Lipa pamti kao mjesto promišljanja baštine Krasa“. Istaknula je da je glavni cilj centra izgrađenoga na mjestu staroga Spomen-muzeja u Lipi istraživanje, očuvanje i prezentacija memorijalne baštine Lipe, ali da je on istovremeno zamišljen i kao zavičajni muzej za područje Liburnijskoga krasa (Lipa, Rupa, Pasjak, Šapjane i Brce). S obzirom na to da je Centar jedina muzejska ustanova koja djeluje na području Općine Matulji, a prostor Liburnijskoga krasa teško je izdvajati iz mnogo širega kulturnog areala (koji uključuje i mjesta Brgud, Zvoneća, Vele i Male Mune te Žejane), autorica je zaključila da je prirodno da Centar preuzme ulogu kohezivna elementa valorizacije cjelokupne baštine toga kraja.

Nakon odmora uz ručak, u popodnevnom su sekcijama glavnu riječ preuzeli redom studenti etnologije i kulturne antropologije, predvođeni svojom mentoricom Nevenom Škrbić Alempijević, izvanrednom profesoricom na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Prvu popodnevnu sekciju (moderatorica: Nevena Škrbić Alempijević) otvorio je Tomislav Augustinčić temom „Narodna nošnja Velih i Malih Muna i Žejana nekada i danas“. Autor se bavio narodnom nošnjom u tim mjestima prikazujući etnološku studiju Jelke Radauš Ribarić, druge arhivske podatke o narodnoj nošnji spomenutih mjesta te saznanja s vlastitoga terenskog istraživanja provedenoga 2015. godine. Analizirao je specifičnosti narodne nošnje triju mjesta te taj prikaz upotpunio kazivanjima o podrijetlu

i odijevanju narodne nošnje Muna i Žejana. Zamijetio je izraženije i veće razlike u opisima nošnji iz starijih razdoblja u odnosu na one suvremene, što objašnjava mogućim procesom kanonizacije narodne nošnje i njegovih momenata. Zaključno je autor ukazao na suvremene funkcije narodne nošnje.

Drugo je izlaganje u ovoj sekciji bilo „Prakse istarske tradicijske glazbe na području Ćićarije“, čiji su autori Lucija Maroević i Karlo Srdoč. Autori su svojim istraživanjem obuhvatili područje Žejana, Velih i Malih Muna te Lanišća, a u njemu su korištenjem uobičajenih etnoloških metoda (bilježenje etnografskih narativa uz pomoć polustrukturiranih intervjua, promatranje sa sudjelovanjem) istraživali prakse istarske tradicijske glazbe. Nastojali su utvrditi koliko se tradicijska glazba ondje zadržala te kakvo značenje (eventualna) očuvanost izvođenja tradicijske glazbe ima za identitet lokalne zajednice. Posebnu su pozornost posvetili bugarenju kao načinu pjevanja jer je ono posebno cijenjeno s obzirom na to da je gotovo zaboravljeno. Naposljetku su autori usporedili prakse tradicijske glazbe iz prošlosti sa sadašnjom praksom.

Sara Šprajcer i Tea Jelčić predstavile su temu „Jezično-govorna situacija na području Malih i Velih Muna“, u sklopu koje raspravljaju o jezično-govornoj situaciji munske varijante ikavsko-ekavskoga dijalekta čakavskoga narječja. Uz govore Velih i Malih Muna, na koje su se fokusirale, u spomenutu skupinu spadaju i govori Veloga i Maloga Brguda, Pasjaka i Šapjana. Izvještavajući o brojnom stanju govornika u najzapadnijoj skupini ikavsko-ekavskih govora čakavskoga narječja, odnosno munskih govora, dolaze do zaključka da je taj dijalekt pred izumiranjem. Autorice su pokušale razjasniti raširenost pojave bilingvizma, jezično-govornu kompetenciju u lokalnom idiomu, stavove spram lokalnoga idioma, vrednovanje lokalnoga idioma te povezanost idioma s osjećajem identiteta. S polazišta narativne etnografije, osnovni im je cilj bio utvrditi već navedenu jezično-govornu situaciju i povezanost jezične asimilacije među lokalnim stanovništvom s osjećajem identiteta.

Sljedeće je izlaganje bilo ono Ene Grabar, naslovljeno „Pričanja o životu kao dio usmene tradicije Muna i Žejana“, a u njemu se autorica bavila narativima životne svakodnevice Muna i Žejana, odnosno pričanjima o životu i iz života kao usmenoknjiževnom žanru. Polazeći od stava da autobiografska sjećanja i životne priče podliježu sličnim mehanizmima konstruiranja i izvo-

đenja poput markantnih pripovjednih usmenoknjiževnih formi, autorica se bavila osobnim sjećanjima mještana, prvenstveno onih na život zajednice/u zajednici, odnosno odgovorom na pitanja kako se ljudi sjećaju djetinjstva i odrasloga života u zajednici, na koji način prepričavaju događaje važne za njih kao pojedince u zajednici, kako se priče upisuju u prostor te dokle seže osobno, a dokle društveno sjećanje. Osvrnula se i na to kako su se sjećanja evocirala u razgovorima, kako su različite priče slijedile i nadopunjavale jedna drugu te koje su se teme i motivi javljali kao dominantni u životnim pričanjima.

„Tko pamti 5. svibnja 1944.? Sjećanje na paljenje Muna i Žejana tijekom Drugog svjetskog rata“ naslov je izlaganja Klare Tončić, koja je u njemu analizirala društveno sjećanje na paljenje sela Male Mune, Vele Mune i Žejane koje su počinili njemački nacisti 5. svibnja 1944. godine. Autorica je provela istraživanje tijekom 2015. te, koristeći se metodom polustrukturiranih intervjua, razmatrala stavove lokalnoga stanovništva prema navedenim povijesnim događajima dobivajući time slojevitu građu koja obuhvaća stavove o paljenju sela kroz prizmu osobnih sjećanja mještana koji su bili svjedocima tih tragičnih događaja, ali i gledišta mlađih generacija – onih koji su o tim povijesnim događajima samo slušali od svojih baka i djedova ili su se na to područje doselili nakon Drugoga svjetskog rata. Autorica se osvrnula i na ulogu spomenika i komemorativnih praksi u održavanju društvenoga sjećanja na paljenje Malih i Velih Muna te Žejana kroz analizu naracija lokalnoga stanovništva.

U dužoj pauzi upriličeno je u prostoru škole otvorenje izložbe „Braća svećenici Makso i Marijan Pelosa u župi Mošćenice“. Na izložbi su predstavljene reprodukcije fotografija koje svjedoče o boravku i radu braće Pelosa u župi Mošćenice. Uz to što je inventarizirao arhiv župe Mošćenice, Makso Pelosa istraživao je i prošlost župe, a njegov mlađi brat Marijan bio je dugogodišnji mošćenički župnik. Osnovu izložbe činile su fotografije iz arhive Edvina Rutara iz Mošćenica, koji je uz Anu Montan i Roberta Doričića autor izložbe.

Zadnju je sekciju (moderator: Tomislav Augustinčić) započeo Thomas Marku izlaganjem „Emigracija iz Žejana i Muna“. Autor je prikazao procese emigracije iz Žejana i (Velih i Malih) Muna u proteklih stotinjak godina, s naročitim naglaskom na strukturalne karakteristike tih migracija: razlozi emigracije (potisni faktori), destinacije (privlačni faktori), spolne i dobne

karakteristike migranata, načini putovanja i prelaska granica te početna i krajnja situiranost migranata. Također se bavio odnosima emigranata i njihovih obitelji, kao i lokalnom zajednicom nakon emigracije, njihovim posjetima rodnim selima, interakcijom sa žiteljima koji su ostali, ulogom koju su imali u ekonomskom razvoju sela te napokon povratkom nekih od tih emigranata natrag u rodno selo. Autor je također pratio procese i život u depopuliranom području te kako je emigracija utjecala na žitelje sela koji su ostali.

Ivan Golubić i Christina Jukić potpisuju izlaganje „Uloga udruga u očuvanju i stvaranju lokalnog identiteta“, u kojem su analizirali utjecaj kulturnih udruga na lokalnu zajednicu i na tvorbu lokalnoga identiteta. Istraživanjem koje se temelji na klasičnim etnološkim metodama, bilježenju etnografskih narativa uz pomoć polustrukturiranih intervjuua te promatranju sa sudjelovanjem, obuhvaćene su udruge na području Žejana, Velih i Malih Muna: Mladi Mune, Pusno društvo Mune, DVD Kras, Žejane s ogrankom Žejančici te lovačko društvo toga područja. Autori su nastojali utvrditi u kojoj mjeri i na koje načine postojanje udruga utječe na osjećaj jedinstva i zajedništva u zajednici te na njezinu prezentaciju u širem prostornom kontekstu. Analizirali su koji se motivi odabiru kao svojevrsni simboli identiteta i kojim se mehanizmima ugrađuju u djelatnost udruga. Pratili su i kako pojedine aktivnosti udruga utječu na godišnji kalendar promatranih lokalnih zajednica.

Zadnje je izlaganje bilo „Uloga munskih i žejanskih zvončara u lokalnoj zajednici i u turističkoj ponudi“ Lucijane Kukuljice. Autorica je nastojala istražiti ulogu običaja u svakodnevici zajednice i pojedinca te mogućnost primjene običajnih motiva i praksi u turističkoj djelatnosti, a na temelju studija zvončara Velih i Malih Muna te Žejana. Na osnovi intervjuua provedenih tijekom terenskoga istraživanja u tim selima autorica je istražila „primarnu“ ulogu običaja u očima kazivača (što za njih znači određeni običaj i na koji ga način žive) te o njihovim željama i viđenjima njihove sekundarne, u ovom slučaju turističke uporabe. Autorica je donijela i podatke o tome na koje sve načine stanovnici vide turistički i kulturni razvoj svojih sela.

Uzimajući sve rečeno u obzir, ovaj je skup u najmanju ruku pohvalna znanstvena inicijativa koja je uspješno popunila preveliku prazninu nastalu barem od vremena objavljivanja znamenitoga sveska *Liburnijskih tema* tematski posvećena Opatijskome krasu (1983.). Njegovi su organizatori uči-

nili i korak dalje. Naime, uspostavljajući izvanrednu suradnju s Nevenom Škrbić Alempijević i njezinim studentima, učinjen je paradigmatički korak u opsegu i načinu obrade etnoloških tema. Neke su od njih obrađene na zavidnoj razini, a otvorena su brojna nova pitanja i teme za buduća istraživanja.

Zašto inicijativa? Zato jer se od organizatora očekuje da sve ove radove pretoči u tiskanu publikaciju koja će od inicijative načiniti trajan trag, trag kojim će organizatori svojem kraju ostaviti neprocjenjivo naslijeđe, a čitateljima uzoran model kako pristupati manjim sredinama i valorizaciji njihove prebogate baštine. S tom nadom treba čestitati organizatorima i zaželjeti najljepše dovršenje ovoga projekta publikacijom odgovarajuće znanstvene kvalitete i istraživačke svježine.

Igor Eterović

Znanstveno-stručni skup *Dijalozi s baštinom 2016: Fortifikacijska arhitektura i problemi njezine zaštite*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 22. – 23. travnja 2016.

Na riječkom je Filozofskom fakultetu 22. i 23. travnja 2016. održan znanstveno-stručni skup *Dijalozi s baštinom 2016*. Već tradicionalan skup povodom Svjetskoga dana baštine (18. travnja) organizirali su Katedra za istraživanje i zaštitu kulturne baštine Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta u Rijeci, nacionalni odbor ICOMOS-a (Međunarodnoga vijeća za spomenike i spomeničke cjeline) i Hrvatski restauratorski zavod, uz financijsku potporu Grada Rijeke, Istarske županije, Primorsko-goranske županije i Općine Kršan. Tema ovogodišnjega, šestoga skupa bila je *Fortifikacijska arhitektura i problemi njezine zaštite*. Ova uvijek aktualna tema okupila je devet izlagača, redom uvaženih stručnjaka s dugogodišnjim iskustvom u službi zaštite spomenika kulture, ali i brojnu zainteresiranu publiku. Teme izlaganja obuhvatile su širok vremenski raspon od kasne antike do ranoga novog vijeka, s naglaskom na fortifikacijskoj arhitekturi priobalne Hrvatske. U raspravama o nizu poznatih i atraktivnih primjera fortifikacijske arhitekture ukazano je na brojne probleme pri njihovoj valorizaciji, konzervaciji, prezentaciji i revitalizaciji, ali i na neke od modela rješenja. U duhu dijaloga i razmjene iskustava, a s ciljem što uspješnijega očuvanja ovoga iznimno vrijednoga dijela naše kulturno-povijesne baštine posebno je